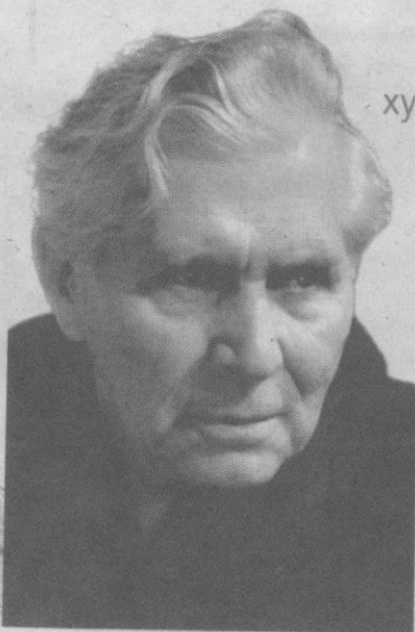
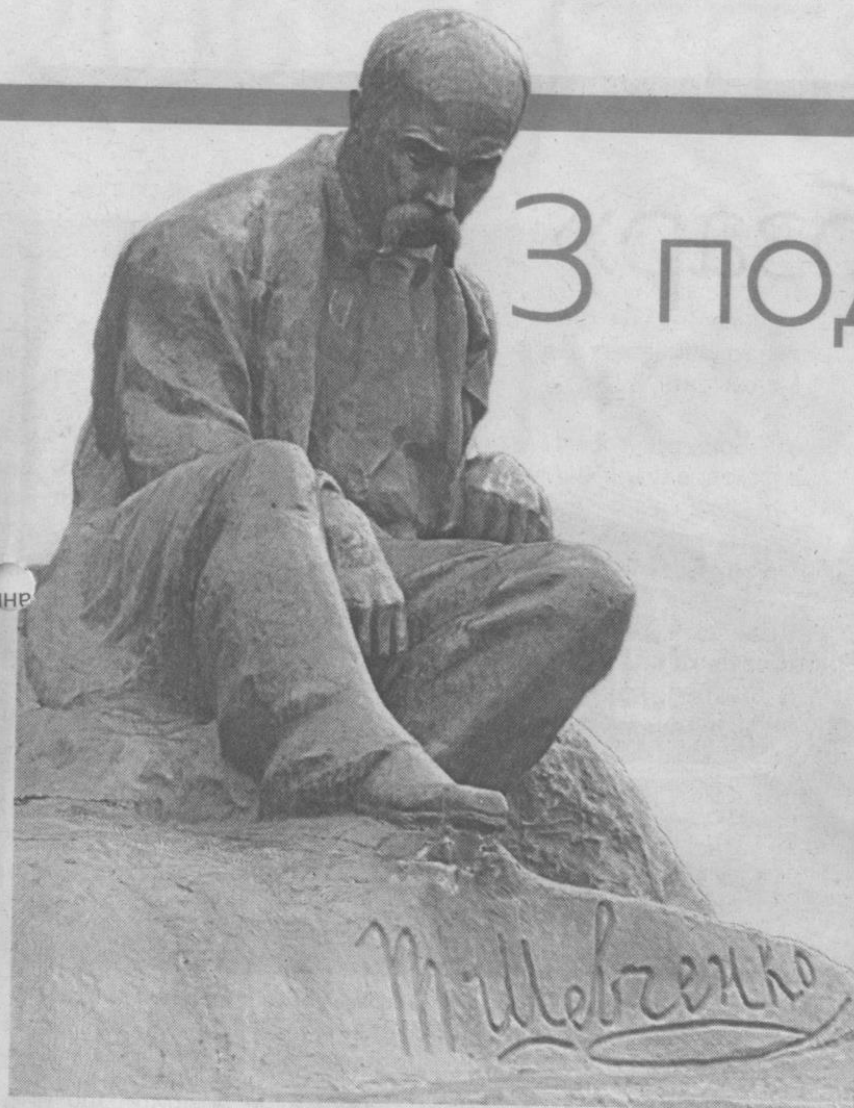

З ПОДВІЙНОЮ ЛЮБОВ'Ю

Іван Петрович КАВАЛЕРІДЗЕ (14.04.1887, х. Ладанський (нині Новопетрівка Роменського району) – 3.12.1978, м. Київ) – член Спілки художників України, член Спілки кінематографістів України, член Спілки письменників Радянського Союзу (1972), народний артист України.

П'єси: «Вотанів меч» (1965 – 1970), «Перекоп» (1967), «Григорій Сковорода» (1968), «Перша борозна» (1969).

Фільми: «Злива» (1928), «Перекоп» (1920), «Штурмові ночі» (1931), «Коліївщина» (1933), «Прометей» (1935), «Запорожець за Дунаєм» (1937), «Григорій Сковорода» (1958).

Пам'ятник Тарасу Шевченку в центрі міста – візитка Ромен, матеріальне втілення таланту скульптора, кінорежисера, драматурга, народного артиста УРСР Івана Кавалерідзе. Усе життя митець осмислював геній Шевченка, відтворював його образ. «Можливо, тому, що в моєму родові два корені – український і грузинський, я подвійною любов'ю любив і

Спочатку планували на простому невеликому п'єдесталі установити бюст Кобзарю. Під майстерню відвели лавки у торгових рядах. Пізніше було схвалено запропонований Кавалерідзе ескіз сидячої фігури. У вирішенні ескізу він ішов від власного проекту 1910-1911 рр. Але там Шевченко сидів сумний, начебто пригнічений усім побаченим. У спогадах

Шевченко... Душа – людина був він для народу». Знайшлась і «робоча сила» – добровольці, які добували цеглу із зруйнованої частини торгових рядів, били її на щибінь, носили воду, заміщували бетон. Побутових незручностей вистачало. У спогадах скульптор зазначив: «1918 р. Ромни. Працюю над пам'ятником Шевченка в при-

краєзнавчого музею, викладав малювання в шести школах (у тому числі в залізничній школі № 34 (нині – загальноосвітня школа № 11). Залізничники на пам'ятник Шевченку запропонували 40 бочок цементу. Натомість попросили організувати трупу і побудувати театр. Кавалерідзе погодився. Театр був відкритий. Іван Петрович воло-

Кавалерідзе образ Сковороди «наскрізний», різноплановий. Пам'ятники поету-філософу роботи Кавалерідзе зведені у Лохвиці, Києві; бюст – у селі Чорнухи, меморіальна дошка установлена на Червоній площі в Києві, знятий художній фільм «Григорій Сковорода» (1958).

У п'єсі «Григорій Сковорода»

його образ. «Можливо, тому, що в моєму роді два корені – український і грузинський, я подвійною любов'ю любив і люблю Шевченка», – стверджував він.

У 1918 році визнаний митець, лауреат Першої премії за проект пам'ятника княгині Ользі (дев'ятиметровий пам'ятник княгині був відкритий у Києві 4 вересня 1911 року) жив у Ромнах у друзів художника й архітектора Сергія Аркадійовича Мазаракі (рідного дядька). Працював художником відділу народної освіти. За особливим розпорядженням був мобілізований для побудови пам'ятника Тарасу Шевченку. Місце для нього обрали на бульварі – на з'єднанні з центральною вулицею Луценка (нині Леніна). Там колись стояв намет поміщика Л. В. Свічки, де кілька разів ночував поет, бо для нього, бач, не знайшлося іншого притулку в ярмаркові дні в Ромнах. Так дві тисячі років тому у Віфлеємі «не було місця у готелі» (Євангеліє від Луки 2,7), і Ісус Христос народився у хліві.

власного проекту 1910-1911 рр. Але там Шевченко сидів сумний, начебто пригнічений усім побаченим. У спогадах «Тіні від швидкоплинних хмар» Іван Петрович зазначив: «У роменському ж пам'ятнику уже в самій посадці голови, в руці, що лежить на коліні, в усій фігурі, яка органічно злита з нагадуючим курган п'єдесталом, я намагався поруч із соціальною характеристикою передати нездоланну внутрішню силу поета, його зв'язок з рідною землею. Хотілося, щоб пам'ятник пробуджував думку про безсмертя тепер уже звільненого від пут революційного слова Шевченка. Про це мали говорити і рядки, висічені на п'єдесталі:

*...і оживу,
і думу вольную на волю —
із домовини воззову...»*

Знайшлося багато людей, які всіляко підтримували будівництво. Скульптор згадував слова купця Симонова, який запропонував цемент: «Шевченко – людина гідна. «Кобзар» – це ж книга все рівно, що Євангеліє.

вих незручних і виснажливих спогадах скульптор зазначив: «1918 р. Ромни. Працюю над пам'ятником Шевченка в приміщенні старої лавки. Стіни є, вікон немає, дверей немає, даху немає. Коли іде дощ, я накриваю себе і фігуру брезентом. Шниряють щури, я наступаю на них, щури пищать...» Та ніщо не могло зупинити роботу.

27 жовтня 1918 року відбулося свято всеукраїнського масштабу – відкриття пам'ятника Шевченку. У складі київської делегації до міста приїздив поет Микола Вороний. У 1982 році пам'ятник був оновлений – переведений у бронзу і граніт – київськими скульпторами Б. С. Довганем, В. М. Клоковим, архітектором Ф. І. Юр'євим.

Кавалерідзе був наділений надзвичайною енергією. Його друзі, Огюст Роден і Федір Шаляпін, підтримували його прагнення сміливого пошуку, творче горіння. За шість років перебування в рідному місті (з 1917 до 1923 р.) організував товариство охорони пам'ятників старини, сприяв відкриттю

труп і побудувати театр. Кавалерідзе погодився. Театр був відкритий. Іван Петрович володів магією об'єднувати довкола себе творчих людей. Сто двадцять п'ять чоловік входили до театру: режисери, художники, диригенти, артисти. «Артисти підібралися талант на талант, в театр квиток важко було дістати», – згадував режисер театру Іван Кавалерідзе. Степан Шкураї, Василь Яременко, Ганна Затиркевич-Карпинська... Репертуар підбирали ретельно: «Лісова пісня», «В катакомбах», «В домі труда, в краю неволі» Лесі Українки, «Бурлак» Карпенка-Карого...

Як драматург, він обирав переважно теми історичні, людино-творчі. Говорив: «Український театр для мене був не лише відпочинком для душі, але й школою життя». Героїко-романтична драма «Перекоп» розкриває тему громадянської війни, «Вотанів меч» – Другої світової війни... П'єси вирізняються критичним осмисленням буття, сатиричною спрямованістю. У творчому доробку Івана

в Києві, знятий художнім фільм «Григорій Сковорода» (1958).

У п'єсі «Григорій Сковорода (Григорій і Параскева)» (1968 р.) створено яскраву характеристику Сковороди.

Вельможа настійливо переконує прийняти пропозицію цариці й переїхати на постійне проживання в столицю.

Вельможа: Григорію Савичу, кому служите тут? Носите свічку перед сліпими, а сліпі не бачать світла. Тут ви дзвонар для глухих, а глухому не до дзвону.

Григорій: Україну не залишу.

Пророче звучать його слова: «Мудрствуєте – народ спить! Хай спить і сном дужим, богатирським. Та всякий сон є природним, хто спить, той не мертвечина і не тупак одубілий, а коли виспитьсь, так прокинеться. Виспитьсь – прокинеться».

Спадщина Івана Кавалерідзе універсальна. Вона ще чекає своїх дослідників.

Ольга ЛОБОДА

Приказки та прислів'я з іменем Тараса

Записано в різних районах Сумщини протягом 1970-2012 рр.

Хто зі школи Шевченка не знав, свою душу обікрив.
Тарасове слово завжди нове.
Твої слова – стрімкий політ, вже дожили й до наших літ.
Скільки сонце світитиме – його слава зоритиме.
Шевченків «Заповіт» облетів увесь світ.
В мить кончини Кобзаря закотилася зоря.
Навіть плакали струмки, як згасли генія думки.
Ревів, стогнав Дніпро широкий, як вмер Шевченко самотній.
Були б усі, як наш Тарас, не полишало б щастя нас.

Його думи – густі хмари, а пісні, немов Стожари.
І в наш час він бореться за нас.
З'явися знов хоч би зі снів і гримни на нових панів.
Батьку Тарас, повернися до нас.
Що «Буквар», що «Кобзар» – і вдень, і серед ночі розкривають на світ очі.
Вивчайте завжди «Кобзаря» – як світить сонце і зоря.
Він душею охоплював світ, а розумом бачив наперед.
Пронизує, Тарасе, біль, як рвуться за зиском у вись; не всі тебе зрозуміли й твоїм духом пройнялись.

Де Кобзар ступав, слід не заростав.
Об твою крицю, дорогий, зламали списи вороги.
Тарас наскрізь бачив людей – і добрих та щирих, і злих та іуд.
Було багато на світі пророків, а ти й сьогодні перший із них.
Монумент Кобзареві – то молитва народна.
Наш Тарасе, батьку любий, тебе славимо і любимо.

Іван КОРНЮЩЕНКО